

FIIA 26/2016

COMMENT

Katri Pynnöniemi & Martti J. Kari
Ulkopoliittinen instituutti

Uusi informaatioturvallisuuden doktriini: Venäjä tehostaa piiritetyn kyberlinnan vartiointia

Venäjän uusi informaatioturvallisuuden doktriini on edeltävien strategioiden linjoilla: Venäjä kuvataan piiritettynä kyberlinnanakkeena. Doktriini nimeää lukuisia ulkoisia uhkia maan informaatiotilalle ja ohjaa Venäjän internetin eli Runetin valvontaa.

Venäjän presidentti Vladimir Putin allekirjoitti uuden informaatioturvallisuuden doktriinin 5. joulukuuta 2016. Se korvaa vuonna 2000 julkaistun vastaavan asiakirjan. Uusi doktriini on yksi strategisen suunnittelun dokumenteista, ja siinä määritellään Venäjän kanta kansallisen turvallisuuden hallintaan informaatiotilassa.

Retorisesti teksti muistuttaa Venäjän kansallisen turvallisuuden strategiaa, joka hyväksyttiin joulukuussa 2015. Tällä dokumentilla Venäjä viesti itseensä kohdistuvien ulkoisten uhkien kasvusta ja alleviivasi strategisen tasapainon ylläpidon merkitystä. Uusi doktriini on kuitenkin sisällöltään terävämpi, jopa sotaisa, ja se kuvaa uhkat aiempaa konkreettisemmin.

Uudessa doktriinissa informaatiotila määritellään aiempaa laajemmin. Avaintermi on ”informaatio”. Sillä tarkoitetaan sellaisia sosiaalisia, taloudellisia ja teknisiä prosesseja, jotka tuovat informaatioteknologian osaksi yhteiskunnan ja valtion toimintaa. Määrittely muutos kertoo siitä, että Venäjä on tunnistanut informaatioteknologian merkityksen taloudellisen ja ennen kaikkea yhteiskunnallisen muutoksen välineenä. Doktriinissa linjataan, miten tätä välinettä tulisi hyödyntää Venäjän intressien mukaisesti. Keskeistä on hallita internetiä ja

informaatioturvallisuutta sekä kehittää kotimaista informaatioteknologiaa.

Doktriinin muutoksen taustalla on aiempaa terävämpi ja moniulotteisempi näkemys informaatioturvallisuuden uhkista. Kielteiseksi tekijäksi nimetään muun muassa se, että ulkovaltat ovat kasvattaneet kykyään kyberhyökkäyksiin sotilaallisten tavoitteidensa saavuttamiseksi. Lisäksi doktriinissa arvioidaan, että kybervakoilu Venäjän valtiollisia kohteita, tieteellisiä instituutioita ja sotateollisuutta kohtaan on lisääntynyt. Myös ulkovaltojen harjoittama informaatio-psykologinen vaikutaminen ja kyberrikollisuus ovat yleistyneet.

Doktriini hahmottaa Venäjän kansalliset intressit informaatiotilassa ”strategisen tasapainon” käsitteen avulla. Käsitteen käyttö kertoo siitä, missä ongelma Venäjän mielestä on ja miten se aikoo ongelman ratkaista.

Venäjä ei ole onnistunut kuromaan kiinni länsivaltojen etumatkaa teknologiakehityksessä. Esimerkiksi Venäjän kyvyttömyys rakentaa uusia supertietokoneita on ollut poliittisella agendalla vuosia. Tämä ongelma mainitaan doktriinin kesällä 2016 julkaistussa luonnoksessa, mutta sitä ei ole sisällytetty lopulliseen versioon. Valmiissa doktriinissa kuitenkin todetaan, että kotimaisen informaatioteknologian tuotannon

ja palveluiden puutteet tekevät Venäjän riippuvaiseksi ulkomaisesta teknologiasta. Siksi Venäjän yhteiskunnallinen ja taloudellinen kehitys on doktriinin mukaan sidottu ulkovaltojen geopoliittisiin intresseihin. Näiden riskien vähentämiseksi laitteistoja ja ohjelmistoja tulisi tuottaa kotimaassa nykyistä enemmän, doktriinissa todetaan.

Kotimaisen teknologiatuotannon kehittäminen vie kuitenkin vuosia eikä välttämättä johda toivottuun tulokseen. Tämän vuoksi doktriini sisältää suunnitelman siitä, kuinka Venäjä voi minimoida niitä ongelmia, joita teknologiakehityksen puute aiheuttaa maan suurvalta-asemalle. Ajatus on, että Venäjän tulee rakentaa uusi kansainvälinen informaatioturvallisuuden järjestelmä, jotta maa voi estää ulkovaltojen yritykset horjuttaa strategista tasapainoa informaatioteknologian avulla. Ennen kaikkea Venäjän tulisi purkaa kansainvälistä informaatiotilaa sääteleviä kansainvälisiä normeja ja kirjoittaa niitä uudelleen. Tämän suunnitelman toteutuminen, ainakaan Venäjän haluamassa mitassa, ei kuitenkaan näytä todennäköiseltä. Ainakin se kestää pitkään.

Tästä syystä Venäjä on aloittanut sieltä, missä se voi saavuttaa nopeita tuloksia: valtio lujittaa Runetin valvontaa. Uuden doktriinin mukaan yksi kansallisista intresseistä on

Ulkopoliittinen
instituutti

Kruunuvuorenkatu 4

PL 400

00161 Helsinki

Puhelin

(09) 432 7000

Fax

(09) 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on riippumaton tutkimuslaitos, joka tuottaa korkeatasoista tutkimusta poliittisen päätöksenteon ja avoimen keskustelun tukemiseksi niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Korkean laadun varmistamiseksi ainakin kaksi asiantuntijaa lukee ja kommentoi kaikkien instituutin julkaisujen käsikirjoituksia. Julkaisut käyvät lisäksi läpi ammattimaisen kielentarkistuksen ja editointiprosessin. Julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

turvata kansalaisten oikeudet ja vapaus informaatiotilassa. Tämä sisältää oikeuden informaation saavutettavuuteen ja käyttöön. Samanaikaisesti todetaan, että Venäjän tulee löytää tasapaino kansalaisten vapauksien ja kansallisen turvallisuuden kannalta välttämättömiin rajoitusten kesken. Doktriinissa korostetaan tarvetta seurata informaatiotilaa koskevia uhkia jatkuvasti. Tämä viittaa siihen, että Venäjän turvallisuusviranomaisten kontrolli Runetista tiukentuu.

Informaatioturvallisuuden hallinnan näkökulmasta kiinnostavia ovat myös Putinin heinäkuussa 2016 allekirjoittamat muutokset rikoslakiin sekä lakiin ”terrorismin vastaisista toimista”. Nämä Jarovaja-lakeina tunnetut muutokset edellyttävät, että teleoperaattorit ja internetpalveluita tuottavat yhtiöt keräävät ja säilyttävät Venäjän alueella tietoa käyttäjistä, näiden aktiivisuudesta ja viesteistä vuoden ajan. Yhtiöillä on myös velvollisuus kerätä ja säilyttää viestien sisältöjä sekä antaa Venäjän turvallisuuspalvelulle oikeus avata viestejä heinäkuusta 2018 lähtien.

Venäjän informaatioturvallisuuden doktriini siis toistaa Venäjän aikaisempien strategisten dokumenttien kannan: Venäjä esitetään piiritettynä kyberlinnakkeena. Vaakakupissa on strateginen

tasapaino eli Venäjän pyrkimys säilyttää suurvalta-asemansa. Doktriinin mukaan Venäjän tulee edistää kotimaista informaatioteknologian tuotantoa, tutkimusta ja kehitystä. Asiakirja asettaa tavoitteeksi myös kansainvälistä informaatiotilaa säätelevien oikeudellisten normien uudelleenkirjoittamisen, jotta Venäjä voi nousta altavastajaan asemasta ja edistää kansallisia intressejään. Lisäksi doktriini linjaa, että informaatiotilaa tulee seurata ja kontrolloida aiempaa tehokkaammin.